

Зеленяк Поліна Анатоліївна,
аспірант кафедри кримінології та кримінально-
виконавчого права Національної академії
внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖІНОК, ЩО ВЧИНИЛИ ВБИВСТВО НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ

Охорона дитинства в Україні є загальнонаціональним пріоритетом держави, мета якого – забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, соціальний захист і всебічний розвиток. Так, відповідно до положень ст. 6 Закону України «Про охорону дитинства», «кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я». Водночас держава повинна забезпечити не лише гарантії її права на народження, а й максимально захистити її життя в цей період, оскільки діти (особливо новонароджені) є найбільш уразливою в соціальному та правовому сенсі категорією громадян. У комплекс заходів, що вирішують це важливе завдання, входить і встановлення відповідальності за умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК України) [1].

В останні роки в Україні існує тенденція зростання загальної кількості злочинів, серед яких значне місце посідають злочини, які вчинюються жінками. Злочинність жінок відрізняється від злочинності чоловіків своїми масштабами, характером злочинів і їх наслідками, засобами та знаряддями здійснення, тією сферою, у якій вони мають місце, роллю, яку виконують при цьому жінки, вибором жертви злочинного посягання, впливом на їх правопорушення сімейно-побутових і супутніх ним обставин.

У КК України передбачений тільки один склад злочину (ст. 117), спеціальним суб'єктом якого є тільки жінка (умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини) [2].

Питання народження дитини тісно переплітаються у медицині та праві. У теорії кримінального права початок життя – це момент, з якого кримінальний закон бере життя дитини під свою охорону. У біологічному ж розумінні життя – це обмін речовин, який у новонародженої дитини розпочинається з першим подихом, відповідно початок життя людини – це початок легеневого дихання. Уточненням цієї позиції вважається положення Інструкції про визначення критеріїв живонародженості, мертвонародженості та перинатального періоду, затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19 лютого 1996 р. № 31 (п. 1.2). У ній до ознак життя при народженні належать: серцебиття, пульсація пуповини або відповідні рухи довільної мускулатури, які іноді передують першому подиху [3].

Як правило, вбивство новонародженої дитини вчиняються молодими жінками, ще погано адаптованими, тобто які не мають сім'ї, достатнього матеріального забезпечення, свого житла. Вбивство дитини відбувається, як правило, в результаті раннього статевого життя, через неналежні життєві умови для виховання майбутньої дитини. Все це сприяє тому, що вагітна жінка намагається зробити аборт, а якщо це не вдається, то робить дітовбивство [2].

Є й інша сторона цієї характеристики, це коли молоді жінки мали батьків, по боязнь негативної батьківського реакції сприяла вчиненню ними дітовбивства. Можна відзначити, що майбутні злочинні матері жили і виховувалися в умовах, здавалося б, цілком благополучних, особливо якщо мати на увазі такий найважливіший ознака благополуччя, як добре ставлення батьків [4]. Характерний для ХХ століття процес емансипації жінок поруч з позитивними мав і негативні сторони. Жінки все більше оволодівають суто чоловічими професіями (армія, міліція (поліція), політика, бізнес, спорт тощо), у зв'язку з чим не можуть (або й не хочуть) займатися тільки домашнім господарством та вихованням дітей.

Маскулінізація жінок призводить до появи у них чоловічої психології, що й штовхає певну їх частину до суто чоловічих злочинів (убивств, нанесення тілесних ушкоджень). Поява суто чоловічих рис у характері жінок спричиняє їх потяг до безладного статевого життя, паління, надмірного вживання алкоголю. Кожна десята жінка, що вчиняє злочин, залежна від наркотиків, а п'ята – від алкоголю. Це значно швидше, спричиняє соціально-психологічну деградацію їх особи, як наслідок, – становленню на шлях злочинності.

На психічні захворювання в Україні страждають близько 1,2 млн громадян, а це чимало. Серед виявлених психічних аномалій і захворювань, найбільш розповсюджених і серед жінок-злочинниць, є: хронічний алкоголізм, наркоманія, психопатія та деякі інші хвороби. Психічні відхилення у злочинниць чітко простежуються через зв'язок між сімейним неблагополуччям і анти-суспільними проявами. Сімейне неблагополуччя виявляється, перш за все, у сполученні таких обставин, як деформація сімейних зв'язків і стосунків, низький культурний, загальноосвітній і професійний рівні, примітивне коло інтересів, які нерідко стають домінуючими і переходять в антисуспільні викривлення моральних і правових поглядів тощо [5].

Становище жінок в сільській місцевості, де особливо велика частка ручної праці, ще складніше. Набагато гірше, ніж у місті, поставлено медичне, торговельне, культурно-побутове обслуговування, значно менше зручностей в будинках. Багато поселення розташовані далеко від великих культурних і промислових центрів. Там коротше тривалість життя, вище смертність дітей та осіб

працездатного віку. Тому не дивно, що жінки з сіл і селищ їдуть в місто, поповнюючи ряди жебраків, повій, злодіжок, проявляють агресивність, потрапивши в нове середовище і невдало адаптувавшись в ній. Важка, малокваліфікована робота очерствляє жінку, позбавляючи її таких природних притаманних їй рис, як жіночність, м'якість, слабкість, чутливість. Вона стає різкою, агресивною, схильною вирішувати виникаючі ситуації за допомогою сили. Це одна з причин зрослої в наші дні частки скоєних жінками злочинів проти особистості, їх агресивності, жорстокості [6].

Керуючись особливостями мотиваційної сфери, вчений І.С.Федотов пропонує виділити такі типи дітовбивць і приклади його власного дослідження щодо особи, яка скоює вказаний злочин:

1. Асоціальний (маргінальний, люмпенізований) тип, до якого зачисляється злочинець, який веде антисоціальний спосіб життя, не має постійного місця проживання, зловживає спиртними напоями. У цього типу дітовбивці істотні прояви депривації, потреби раціональні, внутрішній світ убогий, духовне життя майже відсутнє, вони виключені з нормальних зв'язків і відношень, байдужі до інших людей. Загальна думка оточення їх не цікавить. Дітей, якщо вони в них є, не люблять, вихованням не займаються. Як правило, позбавлені батьківських прав, наступна (чи перша) дитина їм не потрібна, вона як тягар, позбавляє свободи. Самі вони в дитинстві були позбавлені нормальної сім'ї, зростали при відсутності стійких і емоційно теплих зв'язків із матір'ю чи батьком, в сім'ї батьки зловживали спиртними напоями, що призводило до сварок. На фоні цього в них виникає тривога за своє існування, яка призводить до вбивства своєї дитини.

2. Легковажно-комфортний тип відрізняється зовнішнім достатком, не передбачаючи скоєння злочину. До нього належать малолітні чи дуже молоді жінки і чоловіки, які є під опікою і навіть тиском батьків. Коли зазначений тип виходить з-під батьківської опіки, починають працювати чи навчатися, починають жити іншим життям. З одного боку, частіше навідує сім'ю, зовні продовжує займатися вихованням, але, з другого боку вступає в необдумані відносини із малознайомими жінками чи чоловіками, не замислюючись про наслідки. Відчуваючи вагітність, такий тип починає панікувати, неможучи реально оцінити ситуацію і знайти вихід із неї.

3. Послідовно-злісний тип, до якого належать жінки, які вже мають дітей, одружені, чи мають співмешканця, а також одружені чоловіки. Вагітність чи присутність дитини для них не є чимось неочікуваним. Вони відрізняються інертністю, відсутністю відчуття жалю, низьким освітнім і культурним рівнем. Не витрачають часу на відвідування медичних закладів з метою профілактики хвороби дитини, а також не вживають заходів для попередження вагітності.

З огляду на вплив зовнішніх факторів (матеріальні труднощі, проблема житла), вони знаходять вихід у вбивстві своєї дитини. Вирізняються брехнею, замкнутістю, проявами агресії, побоюванням втратити сексуального партнера. До своїх батьків байдужі, піклуються лише про власний достаток. Це найпоширеніший тип. Типологія дітовбивць є в будь-якому випадку достатньо умовною. Основна ціль типології полягає у тому, щоб описати й пояснити характерні ознаки для того чи іншого типу особи злочинця, способи вбивств, причини подібних дій, оскільки на усіх стадіях роботи з дітовбивцями необхідно відшукати особливості мотиваційної причини.

Той самий вчений відзначив типові ознаки, відображені в поведінці жінки, яка намірилась чи вбила дитину:

1) злочинець намагається приховати свою вагітність. При цьому вона розповідає оточуючим про те, що з якоїсь причини товстішає;

2) інколи факт вагітності приховати неможливо, розповідає про небажану дитину в сім'ї тощо.

Якщо пологи стали фактом, а дитина зникла, жінка розповідає своїм знайомим історію, наприклад, що дитина є у батьків на вихованні в іншому районі чи дитину здали до будинку малюка. Звертає увагу на себе емоційний та психічний стан жінки під час пологів. Ця обставина має характеризувати особу на момент скоєння злочину, а не на момент досудового слідства [7].

Список використаних джерел

1. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки умисного вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 177 КК України). Підприємство, господарство і право. [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/54.pdf> .

2. Архіпова К.С. Кримінологічна характеристика жіночої злочинності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1822/> .

3. Особливості розслідування вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини. НАВС. Кафедра криміналістики та судової медицини. Навчальний посібник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.naiu.kiev.ua/books/orovz/lections/lection2.html.

4. Жіноча злочинність. Поняття та характеристика жіночої злочинності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-referat.com>.

5. Причини та умови злочинів, що вчиняються жінками. Навчальні матеріали. [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://pidruchniki.com/1112110349683/pravo/prichini_umovi_zlochiv_v_chinyayutsya_zhinkami.

6. Причини жіночої злочинності. Навчальний посібник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://stud.com.ua/46183/pravo/prichini_zhinochoyi_zlochinnosti.

7. Особливості криміналістичної характеристики особи злочинця, яка скоїла дітовбивство. Навчальний посібник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://radnuk.info/home/24171-2013-05-07-15-30-48.html> .